

CHARAKTERISTIKA JIHOMORAVSKÉHO KRAJE

Jihomoravský kraj je vymezen okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo a je rozdělen na 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Rozlohou 719 463 ha a počtem obyvatel téměř než 1 155 tisíc se Jihomoravský kraj řadí na čtvrté místo v republice. Poloha kraje je z geografického hlediska poměrně výhodná díky jeho postavení na historickém spojení mezi jihem a severem Evropy. V rámci EU kraj sousedí se Slovenskem a Rakouskem, v rámci republiky s krajem Jihočeským, Vysočinou, Pardubickým, Olomouckým a Zlínským. Různorodé přírodní podmínky v kraji mají samozřejmě vliv na způsob využívání krajiny a na způsob života v konkrétní lokalitě. V rámci kraje lze rozlišit tyto čtyři odlišné charakteristiky základních krajinných typů:

- Rozsáhlé jeskynní komplexy Moravského krasu v severní části kraje, známé především propastí Macochou o hloubce 138,5 metru, skalními úbočími a množstvím chráněných lokalit. Rada jeskyní této unikátní oblasti, která se řadí k ekologicky nejčistějším v ČR, je zpřístupněna a hojně navštěvována našimi i zahraničními turisty.
- Jižní část kraje je převážně rovinná oblast polí, luk a vinic se zbytky lužních lesů podél řeky Dyje. Národní park Podyjí v jihozápadním cípu kraje je ukázkou výjimečně zachovalého říčního údolí v bohatě zalesněné krajině. Množství vodních ploch při řece Dyji mezi Znojmem a Břeclaví se stalo ideálním hnízdištěm vodního ptactva. Symbolem této části jižní Moravy je Pálava a Lednicko-valtický areál. Milovníci všech vodních sportů a rybaření navštěvují každoročně vodní dílo Nové Mlýny.
- Za řekou Moravou ve východní části se krajina postupně zdvihá do kopců Bílých Karpat. Tato biosférická rezervace patří k nejcennějším přírodním oblastem v Evropě.
- Přestože krajina v okolí Brna je ovlivněna existencí velké městské aglomerace, je okolí města považováno za jedno z nejkrásnějších v republice. Na severu k němu těsně přiléhají lesy Moravského krasu, na jihu jsou otevřené roviny jižní Moravy a přímo k hranicím města přiléhá Brněnská přehrada.

Na území kraje jsou dvě místa, která jsou zapsána do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Jako příklad soustavy lesů, luk a vodních ploch, skvěle doplněných romantickými stavbami chrámů a altánů a především zámky v Lednicích a Valticích je třeba na prvním místě jmenovat Lednicko-valtický areál. Jedinečnost meziválečné moderní architektury zastupuje vila Tugendhat v Brně. Významnou součástí Jihomoravského kraje jsou také dvě biosférické rezervace UNESCO, a to Dolní Morava a Bílé Karpaty.

Nejvyšší nadmořskou výšku dosahuje území kraje v okrese Hodonín na trojmezí se Zlínským krajem a Slovenskem v blízkosti kóty Durda (842 m n. m.). Okres Břeclav se může pochlubit nejnižší položenou obcí Moravy Lanžhotem, na jehož katastru se nachází také nejnižší položený bod kraje - soutok řek Moravy a Dyje (150 m n. m.). Bohatou historií Jihomoravského kraje dokazují zdejší archeologická naleziště, zámky, hradní zříceniny, kostely a synagogy. Nedaleko Brna leží bojiště jedné z nejkrvavějších napoleonských válek, která je známá jako bitva tří císařů u Slavkova. Lidovou architekturu mohou návštěvníci poznat ve strážnickém skanzenu. Na území Jihomoravského kraje se také hojně udržují lidové slavnosti jako fašanky, hody, stavění májů a jarmarky. V regionu, který je znám vinařskou tradicí, se nachází řada unikátních vinařských staveb. V Příměticích je jeden z největších křížových sklepů na světě, nelze však opomenout ani památkově chráněné petrovské Plže a barokní sklepy v Pavlově.

Z celkové rozlohy kraje tvoří téměř 60 % zemědělská půda, z níž připadá 83 % na ornou půdu. Nejvyšší stupeň zornění (podíl orné půdy na zemědělské) mají okresy Vyškov a Znojmo. Z hlediska výrobních oblastí je zemědělství zaměřeno především na obiloviny, řepku a cukrovku. Nadprůměrná úroveň přírodních předpokladů umožňuje nadále pokračovat v dlouhodobé tradici specializovaných oborů zemědělské výroby s vazbou na specifické regionální rysy. Je to především vinařství, ovocnářství a zelinářství. V kraji se nachází více jak 90 % plochy vinic ČR. Vínohradnictví je rozvinuto především v okrese Břeclav, kde je 52 % plochy všech vinic v ČR, ale i v okresech Hodonín, Znojmo a částečně také Brno-venkov. V rámci živočišné výroby zaujímá Jihomoravský kraj jedno z předních míst v chovu prasat a drůbeže.

Jihomoravský kraj patří k regionům s významným ekonomickým potenciálem. Vytvořený hrubý domácí produkt kraje představuje 10,3 % hrubého domácího produktu České republiky. Dosažená výše podílu HDP ovšem neodpovídá podílu obyvatelstva kraje na obyvatelstvu ČR, který činí 11,0 %.

Vzhledem k průmyslové tradici Brna a jeho okolí má stále významné postavení v ekonomice kraje průmysl, který se na celkové hrubé přidané hodnotě kraje podílí 28,4 %, na další tradiční odvětví především jižních oblastí kraje, zemědělství, připadá pouze 1,8 %. Na stavebnictví připadá 9,4 % a rozvíjející se služby se na HPH podílí 60,3 %.

Jihomoravský kraj jako celek má relativně kvalitní ovzduší. Znečištění ovzduší, hluk a podobné nepříznivé vlivy jsou pouze lokálního charakteru, především u velkých průmyslových center. Z tohoto hlediska dosahují nepříznivých hodnot emisí znečišťujících látek především Hodonín a Brno-město. Podíl na znečištění má rovněž vzrůstající množství automobilů, zejména ve velkých městech. V kraji narůstá počet obyvatel, využívajících napojení na kanalizaci s čističkou odpadních vod, což je mimo jiné jedna z cest, jak zlepšit silné znečištění části vodních toků Moravy, Dyje a Svratky. Problematice ochrany životního prostředí je v Jihomoravském kraji věnována značná pozornost, což dokazuje každoročně objem investic, určený na jeho ochranu.

Počet obyvatel ovlivnila především migrace. V roce 2010 činil celkový přírůstek 2 946 osob a ke konci roku žilo v 673 obcích celkem 1 154 654 obyvatel. Na přírůstku obyvatelstva má zásluhu především zahraniční migrace. Ve složení obyvatelstva podle pohlaví měly převažující podíl ženy, na 1 000 mužů připadlo 1 049 žen. Je to ovlivněno především strukturou města Brna, kde žije na 1 000 mužů 1 080 žen. Jihomoravský kraj má v posledních letech jednu z nejvyšších nadějí dožití žen v ČR. Průměrný věk obyvatel Jihomoravského kraje činí 41,1 roku, z toho nejmladší je populace v obci Malešovice v okrese Brno-venkov s průměrným věkem 33,7 let a nejstarší jsou obyvatelé obce Nelepeč-Zernůvka v okrese Brno-venkov, kteří mají v průměru 61,2 let. Z celkového počtu obyvatel žilo ve 49 obcích se statutem města 62,2 % obyvatel. Hustota obyvatelstva dosahuje průměru 160,5 osob na km², což je v porovnání s celostátním průměrem o 27 osob více. Největší hustotu osídlení v kraji má obec Zastávka s 2 185,9 osobami na km² a nejmenší Louka se 7,0 osobami na km².

Významnou součástí regionální spolupráce, podporovanou zejména ze strany Krajského úřadu Jihomoravského kraje, je vytváření mikroregionů. Vznik mikroregionů je důležitým a pozitivním trendem pro společné prosazování zájmů a záměrů zejména venkovských obcí s cílem dosažení žádoucích změn ve všech obcích určitého území. Nadále se rozvíjí také přeshraniční spolupráce v euroregionu Pomoraví, který sdružuje regiony Weinviertel, Jižní Morava a Západní Slovensko. Většina těchto oblastí se vyznačuje intenzivní zemědělskou činností. Výjimku tvoří městské aglomerace Vídně, Brna a Bratislavy, kde je koncentrována průmyslová a obchodní činnost. Rozvoj euroregionu Pomoraví a přeshraniční spolupráce, podpora koncepčního rozvoje území, rozvoje spolupráce na euroregionální úrovni, zejména v oblasti vědy, školství, zdravotnictví, sociálních služeb, kultury a sportu patří také mezi hlavní priority rozvoje Jihomoravského kraje.

Přirozené spádové centrum celé jižní Moravy je krajská metropole Brno, ležící na soutoku Svratky a Svitavy. Město s významným regionálním postavením, situované na křižovatce dálnic ve směru Praha, Vídeň, Bratislava a Olomouc, je střediskem tradičních mezinárodních výstav a veletrhů, které podtrhují jeho status rušného mezinárodního obchodního centra. Druhé největší město republiky má také značný nadregionální význam. Je jednak sídlem řady institucí celostátního významu, především soudnictví, ale i významným centrem kultury a vysokého školství.

Počet zaměstnanců v podnicích se sídlem pracoviště v kraji v roce 2010 klesl. Dosaženou průměrnou mzdou zaměstnance 21 703 Kč na fyzické osoby je úroveň Jihomoravského kraje výrazně pod průměrem za ČR (22 663 Kč).

Podle výsledků výběrového šetření pracovních sil míra ekonomické aktivity obyvatelstva nedosahuje republikového průměru, v roce 2010 Jihomoravský kraj zaznamenal nárůst počtu zaměstnaných v hlavním zaměstnání. Nejvyšší podíl na jejich počtu má v kraji průmysl, a to především odvětví zpracovatelského průmyslu.

Podle údajů MPSV se počet uchazečů o zaměstnání v roce 2010 zvýšil. Míra registrované nezaměstnanosti hodnotou 10,87 % stále patří k nejvyšším v republice. Jihomoravský kraj se zařadil na 10. místo ze čtrnácti krajů. Nabídka volných míst klesla o 2,8 %. V průměru se v kraji o jedno pracovní místo uchází 23,5 zájemců.

Z hlediska dopravy má Jihomoravský kraj důležitou tranzitní funkci. Kostru dopravního systému tvoří dálnice D1, D2 a rychlostní komunikace R43 a R52. Významný dopravní uzel v případě silniční, dálniční a železniční dopravy a integrovaného dopravního systému Jihomoravského kraje představuje město Brno. Civilní letiště v Brně – Tuřanech je však celoročně schopno přijímat všechny typy letadel. Krajem prochází dva hlavní železniční koridory propojující země EU a město Brno je členem sdružení evropských měst se zájmem o vybudování rychlé železnice. Zvyšující se intenzita zejména silniční

dopravy lze doložit počtem evidovaných téměř 468 tisíc osobních a více než 67 tisíc nákladních automobilů v roce 2010 v kraji. Husté silniční dopravě slouží dálnice a silnice v úhrnné délce 4,5 tisíc km.

Z pohledu mezinárodního turismu mají na území kraje přední postavení krajinné a kulturně historické areály, a to Lednicko-valtický, Moravský kras a Slavkovské bojiště. Podobné postavení se svými kulturními památkami zaujímá i metropole Brno. Mezi přírodními atraktivitami vyniká Národní park Podyjí. Na území kraje přitahuje návštěvníky celá řada významných kulturních a společenských atraktivit, které jsou velmi přínosné pro rozvoj cestovního ruchu. K přednostem kraje z tohoto hlediska patří vinařská turistika a nezaměnitelný charakter dodávají kraji folklórní tradice a lidová kultura. Kladně v tomto směru působí na jihu Moravy i cykloturistika, a to i v mezinárodním kontextu (Moravsko-slezská dálková cyklotrasa, Greenways, Jantarová stezka, cyklotrasa Brno - Vídeň). Nelze opomenout ani význam Masarykova okruhu, který každoročně přiláká velké množství našich i zahraničních příznivců motoristických závodů.

Nabídka ubytovacích služeb v kraji zabezpečuje 490 hromadných ubytovacích zařízení, jako jsou hotely, motely a kempy. V nich se v roce 2010 ubytovalo více než 1 042 tisíc hostů a z tohoto počtu bylo 36,4 % cizinců.

Zdravotní péče v kraji je zabezpečena jednak sítí 22 nemocnic s celkovým počtem 7 886 lůžek (údaje za všechny rezorty), ale i dostatečným počtem ostatních samostatných zdravotnických zařízení, samostatných ordinací lékařů a lékáren, popřípadě výdejen léků.

K pozitivům kraje patří dostatečná síť předškolních a školských zařízení. Děti v předškolním věku svěřují rodiče 633 mateřským školám, základní vzdělání poskytuje 477 základních škol, z nichž převážná část žáků přechází na další studium do 143 středních škol. Síť škol většinou pokrývá požadavky na umístění dětí, i když se stále ještě projevují některé nedostatky. Snahou středního a učňovského školství je zabezpečení provázanosti nabídky středního školství s potřebami trhu práce.

Na nadprůměrné vzdělanostní úrovni obyvatel v kraji má podíl i kvalitní systém vysokého školství. Potřebné vzdělání poskytují studentům civilní i soukromé vysoké školy v Brně, Znojmě a Lednici, opomenout nelze ani význam Univerzity obrany v Brně.